

KRONIKA

MICHALINA SURMA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0001-5165-5160

e-mail: michalina.surma@amu.edu.pl

KATARZYNA ZAGŁOBA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-3160-4785

e-mail: katzag@amu.edu.pl

KONFERENCJA *JĘZYK W REGIONIE, REGION W JĘZYKU IV*, POZNAŃ, 18-20 LISTOPADA 2020

W dniach 18-20 listopada 2020 roku odbyła się IV edycja konferencji *Język w regionie, region w języku*. Z uwagi na aktualną sytuację epidemiologiczną obrady nie odbyły się w Collegium Maius w Poznaniu, ale były zdalne, na platformie Microsoft Teams. Konferencję zorganizowali językoznawcy z Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza: dr hab. Justyna Kobus i dr hab. Błażej Osowski z Pracowni Dialektologicznej oraz prof. UAM dr hab. Agnieszka Piotrowska-Wojaczyk i dr Paulina Michalska-Górecka z Zakładu Lingwistyki Antropologicznej. Tak jak w poprzednich edycjach, które odbyły się w 2014, 2016 i 2018 roku, celem organizatorów było stworzenie przestrzeni do wymiany spostrzeżeń naukowców badających te odmiany języka, które są charakterystyczne dla danego regionu, czyli ograniczone terytorialnie. W konferencję włączyli się badacze nie tylko z Polski, ale również z Brazylii, Japonii, Rosji i Ukrainy.

W środę 18 listopada o godz. 10:00 w imieniu organizatorów gości powitał dr hab. Błażej Osowski, sekretarz konferencji. Następnie krótkie przemówienie wygłosił Dziekan Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM – prof. dr hab. Tomasz Mizerkiewicz, uroczyście otwierając konferencję. Później głos zabrał przedstawiciel Szkoły Nauk o Języku i Literaturze UAM – prof. dr hab. Piotr Śliwiński, kierownik Szkoły Doktorskiej SNJL.

Pierwsza (w obradach plenarnych) referat pt. *Słownictwo gwarowe jako wykładnik kultury regionu lubelskiego* wygłosiła prof. dr hab. Halina Pelcowa (UMCS). Badaczka przedstawiła wielokulturowość i bogactwo leksykalne

Lubelszczyzny, zwracając uwagę na uwarunkowania geograficzne, kulturowe, obyczajowe i semantyczne. Kolejny referat zatytułowany *Archaism or Innovation? One Particular Usage of the Locative and Accusative Cases in Burgenland Croatian* wygłosił prof. dr Motoki Nomachi (Hokkaido University). Tekst poświęcony był takim formom jak *ona je ø crikvi* (loc.) i *ona gre ø crikvu* (acc.) w języku burgenlandzko-chorwackim. Trzeci referat wygłosili prof. IS PAN Dorota Rembiszewska i prof. dr hab. Janusz Siatkowski; zatytułowali go *Geografia lingwistyczna a interpretacje zapożyczeń leksykalnych – na przykładzie wyrazu kulak ‘pięść’, ‘uderzenie pięścią’, ‘bogacz wiejski’*. Badacze na przykładzie słowa *kulak* zapożyczonego z języka rosyjskiego (lub ukraińskiego) pokazali, jak różna może być semantyka tego samego wyrazu w poszczególnych regionach. Ostatni referat: *Із полісько-південнослов'янських ізолек на картах Загальнослов'янського лінгвістичного атласу* wygłosiła к.ф.н. Марина Ткачук (Інститут української мови НАН України). Badaczka opisała miejsce Polesia, a dokładniej poszczególnych izoleks występujących w tym regionie w kontekście map *Ogólnosłowiańskiego Atlasu Językowego*.

Sekcję A o godz. 13:00 rozpoczęła dr Oksana Zakhutska (Narodowy Uniwersytet Zasobów Biologicznych i Naturalnych, Kijów) wystąpieniem pt. *Świat zwierząt w wybranych wsiach polskich na Ukrainie za Zbruczem*. Badaczka analizowała materiał z kilku wsi polskich na Podolu i Żytomierszczyźnie na podstawie tekstów nagranych podczas badań terenowych, jak i opublikowanych słowników gwarowych. Kolejny referat przedstawił dr Bartosz Juszcak (UWr), omawiając *Językowo-kulturowy obraz przestrzeni miejskiej Moskwy w ujęciu diachronicznym (przełom XIX i XX wieku)*. Ostatni referat w tej sekcji pt. *Релікти польського впливу у фонетиці львівського мовлення поч. XXI ст.* wygłosiła м.н.с. Галина Сікора (Інститут української мови НАН України).

Sekcję B, poświęconą onomastyce, rozpoczął referat *Toponimy, mikrotoponimy i hydronimy Wawra – na marginesie prac nad Mapą onomastyczną Polski* dr hab. Moniki Kresy (UW). Jego celem była próba sklasyfikowania i dotarcia do motywacji onimicznych zebranych nazw osiedli, zbiorników wodnych i mikrotoponimów. Następnie dr Iwona Żuraszek-Ryś (UZ) wygłosiła referat pt. *Nazwy zielonogórskich bachusików*. Badaczka wyjaśniła nazwy małych posążków symbolizujących dzieci Bachusa – rzymskiego boga wina – znajdujących się w Zielonej Górze słynącej z winiarstwa. Sekcję zamknęło wystąpienie prof. UŚ dr hab. Izabeli Łuc pt. *Górnośląskie nazwy obiektów gastronomicznych motywowane leksyką gwarową i nazewnictwem regionalnym – między globalizacją a komercjalizacją*. Badania (prowadzone w latach 2018-2020) wykazały, że na Górnym Śląsku widoczne są dwie tendencje nazwotwórcze – tradycyjna i innowacyjna.

Sekcję A o godz. 16:00 otworzyła prof. IJP PAN dr hab. Helena Grochola-Szczepanek wystąpieniem *Gwara w ocenie mieszkańców wsi na podstawie danych z Korpusu Spiskiego*. Badaczka zaprezentowała, jaki stosunek do gwary mają jej użytkownicy, np. jak ją definiują. Następnie prof. UAM dr hab. Jolanta Migdał i prof. UAM dr hab. Agnieszka Piotrowska-Wojaczyk przedstawiły referat pt. *Regionalizmy leksykalne w Wielkim słowniku języka polskiego pod red. Piotra Żmigrodzkiego*. Prelegentki wykazały, że nierzadko redaktorzy słowników ję-

zyka polskiego umieszczają w nich regionalizmy z terenów, z którymi są związane, natomiast odrzucają leksemy, które występują w innych, odległych im, regionach. Obrady zamykał referat *O zjawisku dyglosji i wzrastającym prestiżu gwar zachodniej Wielkopolski (na przykładzie języka mieszkańców Międzychodu i okolic)* wygłoszony przez dr. Bartosza Cemborowskiego. Badacz wykazał, w jakim stopniu wśród mieszkańców zachodniej Wielkopolski wzrastają rola i znaczenie okolicznych gwar.

Sekcję B rozpoczęło wystąpienie mgr Alicji Goczyły Ferreiry (Uniwersytet Federalny Parany, Brazylia) pt. *Słownictwo w polszczyźnie potomków polskich imigrantów chłopskich w Brazylii*. W referacie zostały zaprezentowane główne tendencje zaobserwowane w leksyce, takie jak obecność archaizmów, elementów regionalnych i gwarowych oraz wpływów języka portugalskiego (zapożyczenia leksykalne oraz odwzorowania semantyczne). Jako druga referat wygłosiła mgr Viktoriia Cherniak (UW), mówiąc o *Wariantywności leksykalnej w polskiej gwarze wsi Wójtowce na Podolu*. Obrady w `sekcji B zakończyło wystąpienie prof. UAM dr hab. Katarzyny Klessy oraz prof. UAM dr hab. Macieja Karpińskiego pt. *Spotkania z Polonią amerykańską z Wielkopolski: Chappell Hill, Teksas*.

Obrady plenarne drugiego dnia o godz. 9:00 rozpoczęła д.ф.н. Ганна Мартинова (Черкаський національний університет) wystąpieniem pt. *Типологія консонантизму середньонадніпрянських говірок*. Jako druga referat *Концепти ВЕРХ / НИЗ: семантична репрезентація в говорах української мови* wygłosiła к.ф.н. Тетяна Ястремська (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Prof. IS PAN dr hab. Lucyna Agnieszka Jankowiak zaprezentowała kolejny referat pt. *Udział regionów w tworzeniu polskiej terminologii medycznej drugiej połowy XIX wieku*, odwołując się do *Słownika terminologii lekarskiej polskiej z 1881 roku*. Obrady plenarne zakończył referat prof. UAM dr hab. Marka Osiewicza *Pisownia typu madka 'matka', wszydko 'wszytko' w kodeksie Wawrzyńca z Łaska (1544, BN 3040 III)*.

Sekcję A o godz. 11:30 rozpoczęło wystąpienie prof. dr. hab. Jerzego Sierociuka (UAM) pt. *W jakim stopniu typ słowotwórczy -anny charakteryzuje gwary wielkopolskie?* Jako druga wystąpiła к.ф.н. Наталя Багнюк (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) z referatem *Локалізація писемних пам'яток у діалектному просторі (кілка зауваг до проблеми)*. Obrady zamknęła к.ф.н. Тетяна Щербина (Черкаський національний університет) wystąpieniem pt. *Номінація фізичних станів людини в говірках південної зони середньонадніпрянського діалекту*.

Równolegle sekcję B rozpoczęła dr Magdalena Płusa (UJK) wystąpieniem *Wierozub ryba jest głowiasta... – o nazwie pewnej ryby na Polesiu utrwalonej w Puszczy Józefa Weyssenhoffa*. Badaczka wykazała, skąd wywodzi się nazwa *wierozub* i czy można ją znaleźć w innych niż powieść Weyssenhoffa źródłach. Kolejny referat – *Lunfardo – mowa mieszkańców Buenos Aires i okolic w przekładzie prozy Julio Cortazara na język polski* – wygłosiła dr Joanna Nowak-Michalska (UAM). Autorka wskazała, w jaki sposób tłumaczka utworów Julio Cortazara – Zofia Chądzyńska – oddała realia kultury argentyńskiej tak, by były zrozumiałe dla polskiego czytelnika. Następnie dr Krzysztof Waśkowski (PPUZ,

Nowy Targ) opowiedział *O sytuacji komunikacyjnej „Gazety Podhalańskiej” i jej wpływie na profil pisma*. Badacz – za pomocą analizy zawartości pracy – dowiódł, że „Gazeta Podhalańska” wydawana w latach 1913-1935 i 1946-1947 miała charakter lokalno-społecznokulturalny wzbogacony o aspekt polityczno-niepodległościowy w pierwszych dziesięciu numerach.

Pierwsze wystąpienie w sekcji A o godz. 13:30 nosiło tytuł *Діалектна текстографія польського нарiччя*, a jego autorką była к.ф.н. Галина Гримашевич (Житомирський державний університет імені Івана Франка). Następnie swój tekst pt. *Podlaskie słownictwo gwarowe z zakresu budownictwa. Na podstawie archiwalnych niepublikowanych badań terenowych Instytutu Sztuki PAN i aktualnych eksploracji terenowych* przedstawiła dr Katarzyna Konczewska (IJP PAN). Badaczka w referacie zaprezentowała bogaty materiał leksykalny, ilustrując go licznymi zdjęciami. Autorkami kolejnego wystąpienia były mgr Michalina Surma i mgr Katarzyna Zagłoba (UAM), które rozważały *Czym jest gwara swarzędzkich stolarzy w odbiorze nieprofesjonalnym?*, odwołując się do słownika Marka Stanisławskiego *Obudzić zapomniane słowa czyli gwara swarzędzkich stolarzy*.

Obrazy w sekcji B rozpoczęła к.ф.н. Ольга Крылова (Институт лингвистических исследований РАН) referatem *Свадебный обряд сквозь призму русской диалектной лексики и фразеологии (на материале названий одежды, обуви и головных уборов)*. Wystąpienie poświęcono semantycznej i motywacyjnej organizacji leksyki i jednostek frazeologicznych w dialekcie języka rosyjskiego utworzonych od nazw elementów tradycyjnego stroju weselnego. Następnie dr Jowita Niewulis-Grablunas i dr Piotr Grablunas (UAM) zaprezentowali referat pt. *Od fiszki do leksykonu*. Badacze opisali prace nad leksykonem litewskich gwar z okolic Puńska i Sejn, a w szczególności problemy przy opracowywaniu tego typu leksykonów (np. ustalenie pochodzenia zapożyczeń). Na koniec tej sekcji referat *Z jakimi chorobami zmagali się XIX-wieczni Inflantczycy? (na podstawie słownika Jana Kurmina)* przedstawił dr Konrad Kazimierz Szamryk (UwB). Badacz zaprezentował leksykę związaną z chorobami, bazując na *Słowniku polsko-lacińsko-lotewskim* Jana Kurmina wydanym w 1858 roku w Wilnie.

Ostatnia część czwartkowych obrad zaczęła się w sekcji A o godz. 16:00 referatem prof. IJP PAN dr hab. Anny Kosteckiej-Sadowej pt. *Nazwy roślin i ich części w polszczyźnie południowokresowej*. Badaczka pokazała, jakie leksemy przeważają na badanym terenie, czy są to wyrazy rodzime czy zapożyczone. Jako druga wystąpiła к.ф.н. Галина Кобиринка (Институту української мови НАН України), prezentując referat *Акцентуація числівників в українських говірках*. Obrady w sekcji porołudniowej zakończyła к.ф.н. Інна Гороф'янюк (Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського) referatem pt. *Із спостережень над адвербіальною системою говірок Центрального Подiлля*.

W sekcji B prof. PWSZ dr hab. Małgorzata Pachowicz wygłosiła referat *Koronawirus szaleje, czyli o epidemii w języku mediów regionalnych w Małopolsce*. Autorka pokazała, jakich środków językowych używa się do opisu sytuacji związanej z epidemią koronawirusa (m.in. takie nagłówki jak *Koronawirus w Małopolsce nie zwalnia; tak źle jeszcze nie było*). Następnie dr hab. Justyna Kobus

(UAM) wygłosiła referat pt. *Nieznajomi Jolenty Brzezińskiej – literatura dla ludu czy literatura ludowa? (Analiza językowa)*. Badaczka analizowała język nowel wielkopolskiej pisarki, która do swych utworów wprowadzała gwara. Ostatni referat – *Realia wsi warmińskiej utrwalone we frazeologii* – zaprezentowała dr Agnieszka Wełpa-Siudek (IJP PAN). Badaczka przedstawiła frazeologizmy używane przez Warmiaków opisujące elementy ich życia i kultury, bazując na materiale zgromadzonym przez dialektologów oraz na drukowanych tekstach wydanych przez autochtonów Warmii.

Piątkową sekcję A o godz. 9:00 rozpoczynała prof. UAM dr hab. Ingeborga Beszterda wystąpieniem *Dialekty włoskie wczoraj i dziś*. Kolejny referat o nazwie „*Witacka*” przedstawił prof. UJ dr hab. Kazimierz Sikora. W swoim wystąpieniu o tak krótkim tytule uczony zawarł regionalne formuły powitalne, w tym m.in. odnoszące się do sfery religijnej (np. *Pan Bóg z wami*). Następnie dr Paulina Michalska-Górecka (UAM) wygłosiła referat *Wpływy francuskie w słownictwie sekwatywnym XVI wieku*. Badaczka dokonała analizy ponad 300 haseł, odnotowanych w *Słowniku polszczyzny XVI wieku* i jego kartotece, będących nazwami związanymi z wyznaniem religijnymi (np. *heretyk, hungot*).

Sekcję B rozpoczął referat prof. Anny Piotrowicz i prof. Małgorzaty Witaszek-Samborskiej (UAM) pt. *Szneka z glancem Elizy Piotrowskiej jako próba podtrzymania odrębności regionalnych w mowie najmłodszych poznaniaków*. Autorki przedstawiły, w jaki sposób E. Piotrowska wykorzystwała gwara poznańską i do jakiego słownictwa się odwoływała. Z kolei dr Krystyna Choińska (PWSZ, Tarnów) zatytułowała swoje wystąpienie *Skojarzenia powszechne i indywidualne w słownictwie tematycznym uczniów szkół w Małopolsce (na wybranych przykładach)*. Następnie badania nad *Nazwami osoby niezdarnej w gwarach oraz regionalnych i potocznych odmianach współczesnej polszczyzny* zaprezentował dr hab. Błażej Osowski (UAM), swoje wystąpienie opierając na wnioskach z przeprowadzonej ankiety internetowej.

O godz. 11:00 w sekcji A prof. UAM dr hab. Tomasz Wicherkiewicz wygłosił referat pt. *Kim byli polscy mennonici? Czy Olędrzy mówili po holendersku?*. Uczony przedstawił zarys historyczny i miejsca, w których osadzali się mennonici, ze szczególnym uwzględnieniem Gdańska i Żuław. Następnie mgr Maciej Mętrak (IS PAN) omówił *Język jako pojęcie prestiżowe w dyskusjach internetowych dotyczących etnolektów mniejszościowych*. Badacz na wstępie przedstawił najważniejsze pojęcia (np. etnolekt, geolekt, język regionalny), a następnie osadził w ich kontekście języki: śląski, kaszubski, mazurski i wilamowski. Obrady w sekcji A kończył referat prof. dr. hab. Tadeusza Lewaszkiewicza (UAM) pt. *Zagraniczni badacze języka kaszubskiego*.

Drugą część obrad w sekcji B rozpoczęła prof. UAM dr hab. Justyna Walkowiak referatem *Nazewnictwo miejskie (ze szczególnym uwzględnieniem Poznania) motywowane (re)slawizowanymi niemieckimi nazwami miejscowymi i wodnymi na tzw. „Ziemiach Odzyskanych” i w Niemczech*. Jako drugi wystąpił dr hab. Mariusz Koper (KUL), prezentując *Językowy obraz wspólnoty komunikatywnej w świetle ojkonomii i anojkonomii powiatu tomaszowskiego*, w swoim tekście odwołując się do sposobów kategoryzowania świata przez miejscową ludność.

Obrady zakończyły się referatem lic. Klaudii Abucewicz (UW), która wyjaśniła *Dziewiętnastowieczne motywacje imiennicze w parafii Stare Troki (na przykładzie imion żeńskich z lat 1840-1845)*.

Konferencję zamykały obrady plenarne, które zaczęły się o godz. 13:00 referatem prof. UwB dr hab. Joanny Kuć pt. *Realia wiejskie w XIX-wiecznych inwentarzach z terenu Podlasia*. Badaczka przedstawiła słownictwo wyekscerpowane z inwentarzy podlaskich z XIX wieku, dzieląc je tematycznie. Następne wystąpienie pt. *Региональная лексикография в контексте этимологических исследований* zaprezentował д.ф.н. Сергей Мызников (Институт лингвистических исследований РАН). Ostatni referat – *Współczesna norma języka śląskiego – dekada funkcjonowania ślabikōrzowego szrajbōnka* – przedstawił dr hab. Henryk Jaroszewicz (UWr). Badacz poruszył w nim problematykę śląskiej normy językowej oraz śląskiego alfabetu, szczególną uwagę poświęcając jego ślabikōrzowej wersji. Po dyskusji w obradach plenarnych organizatorzy zakończyli konferencję podziękowaniami dla jej uczestników.

Podczas IV międzynarodowej konferencji z cyklu *Język w regionie, region w języku* zaprezentowano 52 referaty, które wygłosiło 58 badaczy. Z Polski swoje badania zaprezentowali językoznawcy z: Instytutu Języka Polskiego i Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie, Podhalańskiej Państwowej Uczelni Zawodowej w Nowym Targu, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Uniwersytetu Zielonogórskiego. Liczne grono badaczy reprezentowało ukraińskie instytucje naukowe, a dokładniej: Czerkaski Uniwersytet Narodowy im. Bohdana Chmielnickiego, Instytut Ukraińskiej Mowy i Instytut Ukrainoznawstwa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Narodowy Uniwersytet Zasobów Biologicznych i Naturalnych w Kijowie, Winnicki Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Michaiła Kotsyubinskiego oraz Żytomierski Uniwersytet Państwowy im. Iwana Franki. Referentami byli także naukowcy z Rosji, tj. z Instytutu Badań Lingwistycznych Rosyjskiej Akademii Nauk, z Brazylii z Uniwersytetu Federalnego Parany i z Japonii z Hokkaido University.

Po raz kolejny badacze zaprezentowali wiele różnorodnych tematów, koncepcji, metod badawczych oraz wyników badań oscylujących wokół szeroko rozumianego języka regionu, pokazując tym samym, jak wiele wyzwań badawczych stoi nadal przed językoznawcami.